

Piotr Kowolik

Profesor Wincenty Okoń (1914-2011) – Pedagog, Uczony, Mistrz : Nestor Polskich Humanistów

Nauczyciel i Szkoła 2 (54), 307-311

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr KOWOLIK

Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna
im. Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach

Profesor Wincenty Okoń (1914-2011) – Pedagog, Uczony, Mistrz. Nestor Polskich Humanistów

Wincenty Okoń Doctor honoris causa Universitatis Silesiensis Katowice 2006

Biogram

Profesor Wincenty Okoń urodził się 22 stycznia 1914 roku w miejscowości Chojeniec (obecne województwo lubelskie). Wychowywał się w licznej rodzinie. Po ukończeniu sześciu klas szkoły Powszechnej w Siedliszczu podjął naukę w Seminarium Nauczycielskim w Chełmie.

Obowiązkową służbę wojskową odbył w Dywizyjnym Kursie Podchorążych Rezerwy w Łucku. Pracę w szkole rozpoczął w styczniu 1937 roku. Intensywnie czytał lektury dzieł popularnych, jak na ówczesne czasy, takich

uczonych jak: Alfred Adler (1870-1937) austriacki psychiatra, psycholog i pedagog; Sigmund Freud (1856-1939) austriacki neurolog i psychiatra, twórca psychoanalizy; Mieczysław Kreutz (1893-1971) psycholog i filozof; Sergiusz Hessen (1887-1950) pedagog rosyjski i polski; Jean Piaget (1896-1980) szwajcarski psycholog, filozof i pedagog; Roman Bogdan Nawroczyński (1882-1974) pedagog i filozof; Henryk Rowid (1877-1944) pedagog i psycholog; Bogdan Suchodolski (1903-1992) pedagog, filozof i historyk kultury. Rozpoczął studia w Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. Jesienią 1944 roku ponownie wcielony do Samodzielnego Batalionu Morskiego. Jako dowódca kompanii szkolił marynarzy, kontynuując studia w Wolnej Wszechnicy Polskiej. Po ukończeniu studiów rozstał się z wojskiem.

Od września 1946 roku podjął pracę w kierowanej przez Profesora S. Hessa Katedrze Pedagogiki Ogólnej Uniwersytetu Łódzkiego na stanowisku starszego asystenta. Po obronie dysertacji doktorskiej w czerwcu 1948 roku podjął pracę w Katedrze Profesora B. Suchodolskiego na Uniwersytecie Warszawskim na stanowisku adiunkta.

Profesorem nadzwyczajnym został w 1955 roku, a Profesorem zwyczajnym w 1966. Kierował Katedrą Dydaktyki Ogólnej aż do 1984 roku, to jest do przejścia na emeryturę.

Odrębną kartę w życiu naukowym Profesora stanowi 25-letni okres pracy w Instytucie Pedagogiki (później od 1974 roku Instytucie Badań Pedagogicznych). Dzięki staraniom W. Okonia miejsca te stały się najsilniejszymi w Polsce ośrodkami studiów i badań w zakresie kształcenia. Pod kierunkiem Profesora prowadzone były liczne badania ogólnopolskie i międzynarodowe, między innymi badania nad procesem nauczania – uczenia się, osiągnięciami szkolnymi, przemianami szkolnictwa. W tym czasie wydano 31 tomów Biblioteki Nauczyciela, wielotomową serię Biblioteki Kształcenia Zawodowego czy czasopismo „Przegląd Pedagogiczny”.

Od 1973 roku był członkiem Polskiej Akademii Nauk, gdzie sprawował funkcję przewodniczącego Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN (1974-1984), aktywnie uczestniczył w pracach Komitetu Ekspertów dla opracowania Raportu o Stanie Oświaty (1971-1973), był redaktorem „Kwartalnika Pedagogicznego” (1973-1984) i „Studiów Pedagogicznych” (1978-1987).

Uczestniczył w licznych konferencjach i sympozjach naukowych za granicą (Europa Zachodnia, Anglia, Francja, USA). Profesor prowadził wykłady w Japonii i Heidelbergu.

Położył wielkie zasługi w rozwoju nauk pedagogicznych. Został wyróżniony godnością doktora honoris causa: Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej (1980; obecnie Uniwersytet Pedagogiczny) w Krakowie, Technische Universität Braunschweig (1996) i Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (2006). Posiadał godność honorowego przewodniczącego Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego (1993), honorowego przewodniczącego

go International Society for Group Activity in Education (1985), honorowego przewodniczącego Krajowej Rady Postępu Pedagogicznego (1984), honorowego przewodniczącego Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Twórczych (2004).

Wyznaczniki działalności naukowej

Od początku swojej działalności naukowej interesował się problematyką wynikającą z funkcjonowania szkoły i jej uwarunkowań. Prace naukowo-badawcze obejmowały rozważania na szczeblu przedszkola, szkoły, edukacji równoległej i ustawicznej. Napisał wiele dzieł, które charakteryzowały poszczególne etapy kształcenia (*Proces nauczania*, 1954, *Elementy dydaktyki szkoły wyższej* – 1971), wyodrębniając nową subdyscyplinę pedagogiczną (dydaktykę szkoły wyższej). Wybitne dzieła poświęcone szkole i związane z nimi badania i studia komparatystyczne wpłynęły znacząco nie tylko na teorie pracy szkoły, ale także na istotną subdyscyplinę pedagogiczną – pedagogikę porównawczą (*Hasła szkoły twórczej i szkoły pracy* – 1948, *Praca eksperymentalna w szkole* – 1963, *Szkoły eksperymentalne w świecie* – 1964, *Szkoła współczesna – przemiany i tendencje rozwojowe* – 1979, *Dziesięć szkół alternatywnych* – 1997).

Wiele miejsca w swoich badaniach i rozważaniach Profesor W. Okoń poświęcił celom kształcenia i wychowania (*Podstawy wykształcenia ogólnego* – 1967), a także uczeniem procesu kształcenia nauczycieli i uczniów *Problem samodzielności myślenia i działania w proces nauczania* (1957), *Rozwijanie aktywności uczniów* (1964), *Osobowość nauczyciela* (1964), *Nowe tendencje w kształceniu nauczycieli* (1977), *Podmiotowość nauczyciela i warunki jej zmieniania* (1988), *Rzecz o edukacji nauczycieli* (1991). Ponadto koncentrował swoją uwagę na treściach kształcenia, środkach, metodach i wynikach kształcenia oraz uwarunkowaniach tych procesów.

Profesor Okoń jest twórcą teorii treści kształcenia, eksponującą związek treści z jej funkcjami (teoria materializmu funkcjonalnego), teorię wiedzy istotną w konstruowaniu programów i podręczników oraz teorię metod kształcenia, wynikającą z teorii celów i treści. Mówiąc o związku celów kształcenia, które odnosiły się do samodzielności myślenia i działania uczniów, rozwoju jego zdolności i zainteresowań twórczych oraz wdrażania do samokształcenia, trzeba uwypuklić i zwrócić uwagę na pracę Profesora odnoszącą się do aktywizacji procesu dydaktycznego – *U podstaw problemowego uczenia się* (1964).

Wiele miejsca w twórczości pedagogicznej W. Okonia zajmują badania odnoszące się do uwarunkowań efektywności systemu edukacji. Zainteresowanie osiągnięciami szkolnymi uczniów jest w ścisłym związku z badaniami prowadzonymi w Polsce przez Profesora w latach pięćdziesiątych XX stulecia (*Ogólne sprawozdanie z badań wyników nauczania* 1951).

Do pełnego obrazu poszukiwań i badań naukowych zaliczyć należy koncepcję wielostronnego kształcenia odnoszącą się nie tylko do edukacji szkolnej, ale do całościowego rozwoju człowieka.

W wielu swoich publikacjach W. Okoń obserwuje i opisuje przemiany zachodzące w pedagogice, jej stan i perspektywy rozwoju (*O warunkach rozwoju polskiej pedagogiki* (1956), *Ogólna charakterystyka badań pedagogicznych w Polsce* (1964), *Stan i perspektywy rozwojowe nauk pedagogicznych* (1974), *O stałości i zmienności w pedagogice* (1980) i inne.

Aspekty metodologiczne i ich wpływ na rozwój nauk pedagogicznych

Radykalne zmiany w polskiej dydaktyce polegają na rozszerzeniu się zakresu problematyki badań w dążeniu do tworzenia teorii wyciągniętych z wiedzy o faktach dydaktycznych. Stwierdzając, że przedmiotem badań dydaktycznych jest szeroko rozumiane nauczanie – uczenie się wraz z określeniem metod jego poznania, Profesor ukazał szerokie spektrum postrzegania i formułowania nowych problemów badawczych na gruncie dydaktyki (wyjaśnianie, porządkowanie, projektowanie sytuacji edukacyjnych).

Teksty metodologiczne W. Okonia ukazują bardzo często charakterystyki zastosowanych metod historycznych i porównawczych. Miało to wpływ i zastosowanie na kwestie pedagogiczne postrzegane szeroko, wielowymiarowo. Kwestie metodologiczne pozwalają stwierdzić, że aby poznać procesy i działania edukacyjne pojmowane jako pewne całości sytuacji, konieczne jest tzw. podejście systemowe, w którym należy zastosować szereg metod badawczych. Przyjęte założenia w całości tworzą uniwersalną metodologię nauk pedagogicznych (wartości, środki, metody, wyniki).

Twórczość naukowa Profesora w zakresie metodologii i dydaktyki wyraża się w poszukiwaniu wartości dróg prowadzących do kształtowania wielostronnie rozwiniętej osobowości, samodzielności myślenia i działania, różnorodnych form aktywności i form uczenia się, spotkała się z ogromnym uznaniem w Polsce i za granicą.

Zasięg oddziaływań W. Okonia na współczesną naukę znacząco określony był twórczością obszernego grona współpracowników i uczniów profesorów: Jana Barteckiego, Czesława Kupisiewicza, Władysława Zaczyńskiego, Krzysztofa Kruszewskiego, Tadeusza Lewowickiego, Barbary Mazur, Alicji Siemak-Tylikowskiej, Elżbiety Putkiewicz, Stefana Mieszalskiego, Mirosława Szymańskiego, Konstantego Lecha, Andrzeja Janowskiego, Tadeusza W. Nowackiego, Zbigniewa Pietrasińskiego, Józefa Półturzyckiego, Krystyny Kuligowskiej, Ireny Janiszewskiej, Barbary Wilgockiej-Okoń, Bolesława Niemiecko.

Do grona osób bardzo blisko związanych z W. Okoniem należeli profesowie wywodzący się ze Śląska i Zagłębia: Bogdan Nawroczyński (Dąbrowa Górnicza – 1882-1974), Bogdan Suchodolski (Sosnowiec – 1903-1992), Czesław Kupisiewicz (Sosnowiec – 1924), Jan Szczepański (Ustroń – 1913-2004) oraz Aleksander Kamiński (Górki Wielkie koło Cieszyna – 1903-1978). Profesor W. Okoń w swojej twórczości pedagogicznej bardzo często powoływał

się na wyniki badań prowadzonych przez profesorów: Józefa Pietera (1904-1989), Barbarę Żechowską (1932-2000) i Jana Poplucza (1932-2008).

Autorytet Profesora, który wpływa i oddziałuje na ludzi nauki, ale także na wiedzę i doświadczenie pedagogiczne wielu pokoleń nauczycieli, jest niespotykany i uznanej renomie. Wiele dobrego uczynił Okoń dla przybliżenia polskiemu środowisku pedagogicznemu najważniejszych osiągnięć światowej myśli naukowej. Inicjował serie tłumaczeń, odbywał liczne podróże po wielu krajach. Z tych wojaży przywoził obserwacje, książki i nawiązane kontakty naukowe. W zakresie wymiany myśli z zagranicą działał na rzecz przenoszenia dorobku polskiej pedagogiki poza Polskę oraz wnosił nowatorskie osiągnięcia pedagogiczne do naszego kraju. Niezwykłą rolę w kształtowaniu kultury pedagogicznej polskiego nauczyciela odgrywają Słownik pedagogiczny i Nowy słownik Pedagogiczny, jedyny – jak to zauważył Stefan Wołoszyn – „powszechnie znany i użytkowany, ciągle wznawiany, poprawiany, poszerzany, aktualizowany, dzieło informujące i porządkujące współczesną pojęciową aparaturę pedagogiczną”¹.

Dorobek pisarski Profesora W. Okonia jest imponujący i znaczący. Obejmuje około 350 pozycji – w tym ponad 20 monografii. Wypromował około 70 doktorów, a co najmniej 35 z nich uzyskało tytuł profesora. Profesor stworzył prawdziwą szkołę naukową w naukach pedagogicznych. W pełni zasługuje na miano Pedagoga, Uczonego, Mistrza – Nestora polskich humanistów.

Profesor dr hab. dr h.c. Wincenty Okoń zmarł 18 października 2011 roku w Warszawie.

Bibliografia

Janowski A., *Nauczyciel badaczy*, [w:] T. Lewowicki (red.), *W kręgu teorii i praktyki kształcenia wielostronnego*, Warszawa 1994.

Juszczyk S., *Prof. zw. dr hab. Wincenty Okoń, dr h.c. Życie i twórczość naukową*. „Chowanna” 2006, t. 2(27).

Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2004.

<http://glos.pl/print/4954> (opublikowane dla Tygodnika Społeczno-Oświatowego „Głos Nauczycielski”).

¹ S. Wołoszyn, *Nauki o wychowaniu w Polsce w XX wieku*, Warszawa 1993, s. 95.